

Riskoval pro odboj, komunisté ho poslali do vězení za vymyšlenou velezradu

🕒 31. prosince 2019 14:51

Jeden ze zakladatelů české dětské psychologie, ale třeba také muž, kterému T. G. Masaryk svěřil vnuky. Současně odbojář, jenž za druhé světové války pod hrozbou smrti ukrýval zbraně, aby pak čelil falešnému nařčení z kolaborantství a ve vězení týrán komunisty. To vše byl Cyril Stejskal, který se narodil před 129 lety.

Uznávaný vědec Cyril Stejskal na snímku z první poloviny 20. století, z doby, kdy se ženil. | foto: kniha Cyril Stejskal – život a dílo

Stejskal přišel na svět v poslední den roku 1890 ve Štarnově na Olomoucku jako nejmladší z pěti dětí. Ve škole se mu dařilo, v roce 1902 přešel do Olomouce na Slovanské gymnázium a o osm let později maturoval s vyznamenáním.

Poté nastoupil na pražskou Karlovu univerzitu, vystudoval latinu, francouzštinu, psychologii a pedagogiku. Po promoci zůstal v Praze a brzy se z něj stal uznávaný odborník.

„V roce 1918 započal rozsáhlý dlouhodobý výzkum psychiky českého dítěte, který se stal jedním ze základních kamenů české dětské psychologie,“ přibližuje v knize Cyril Stejskal – život a dílo Jiří Musil, jenž se dlouhodobě snaží příběh štarnovského rodáka připomínat.

Rozjezd Stejskalovy kariéry se tak překrývá se vznikem prvorepublikového Československa. Věkově patřil k čapkovské generaci, která zasvětila život jeho budování. Osobně to zmiňuje v jednom z dopisů.

„Sloužím republice ze všech svých sil a schopností a těší mě to, že se mi práce daří,“ napsal Stejskal.

Výčet jeho práce je obdivuhodný. Mimo jiné ve 20. letech spoluzakládal studentskou poradnu pro volbu povolání a traduje se, že ho o posouzení svých vnuků požádal i prezident T. G. Masaryk, jehož Stejskal znal z dob studií.

Fotogalerie

Za školskou reformu dostal v Jugoslávii řád od krále

Později se podílel na československé školské reformě, organizoval sjezdy expertů, přednášel, psal odborné studie, na Univerzitě Karlově (UK) získal titul docenta a také založil a řídil Zemský pedagogický ústav, jenž měl na starost problematické či handicapované děti z celé země.

[Zobrazit fotogalerii](#)

„Významně se zasloužil o to, že jsme poměrně brzy po první světové válce dosáhli evropské úrovně. Jeho neméně významným úspěchem byla školská reforma v Jugoslávii, za jejíž zdárné uskutečnění ho v roce 1935 král Petr II. dekoroval Řádem sv. Sávy,“ uvádí Musil, sám profesor psychologie.

Když bylo Stejskalovi osmačtyřicet let, začala druhá světová válka. Od jejího začátku v roce 1939 byl ve vedení odbojové skupiny Sokolů, od heydrichiády pro ně i přes přísný zákaz ukrýval zbraně. Hodily se o šest let později při květnovém povstání.

„Odbojáři je vykopali a zajistili pomocí nich bez krveprolití všechny Němce ve svém obvodě,“ popisuje Musil.

Kromě toho Stejskal v rámci odboje pro Československo sepisoval poválečnou školskou reformu a také pečlivě analyzoval nacistický styl výchovy a vzdělávání.

„Pročítal jsem všechno, výnosy berlínského ministerstva, říšský pedagogický tisk, směrnice i tajné rozkazy, které dostávalo od říšských úřadů naše ministerstvo. Myslím, že nikdo jiný u nás neměl tak úplný a přesný obraz o nacistickém výchovném systému, pro náš národ tak nebezpečném,“ vzpomínal později Stejskal.

Za války nemálo riskoval, kvůli gestapu spal oblečený

Kromě toho na střední škole, kde za války učil, navzdory okupaci přednášel o Masarykovi a vypracovával podrobné zprávy o tvrdých zásadách nacistů do českého a slovenského školství. Tyto informace od něj putovaly do Londýna k exilové vládě Edvarda Beneše.

„Toto počínání bylo nejvýš nebezpečné. Jeho manželka vzpomíná, že v té době uléhal ustrojený. Byl tak připraven, že si pro něj přijde gestapo,“ zaznamenal Musil. Stejskal si za to vysloužil poděkování od tajemníka prezidenta Beneše.

Po válce se zdálo, že se uznávaný vědec a pedagog bude moci opět naplno vrhnout do práce. Filozofická fakulta UK mu vydala potvrzení o bezúhonnosti, začaly přípravy na jmenování profesorem. Někde v pozadí se ale chystalo jeho odstranění, první úder přišel nečekaně. Objevilo se falešné udání z válečného kolaborantství s Němci.

„Dosud není přesně známo, kdo měl zájem docenta Stejskala zlikvidovat,“ přemítá Musil.

Vědec se tak musel v lednu 1947 hájit před takzvanou očištnou komisí. Ta jej křivého obvinění nezbavila, a tak šternovský rodák podal odvolání k nejvyšší instanci – Vrchní očištné komisi již komunistického ministerstva vnitra.

U ní ho prozatím zachránila řada svědků a osobností, jež potvrdily jeho nevinu a zásluhy z odboje. Samotná komise pak vydala jednomyslné a de iure konečné rozhodnutí, Stejskala zprostila obvinění.

Ničím se neprovinil, přesto byl poslán do vězení na 16 let

Nastávaly však časy, kdy fakta a právo neznamenal nic. Komunisté se touhy zničit Stejskala nevzdali a spustili proti němu likvidační kampaň. Její součástí byla i trojice mladíků, kteří přišli před jeho přednáškou a začali proti němu se slovy o zrádci národa popouzet studenty. Ti se ale za svého učitele postavili a vytlačili je z posluchárny.

Trojice ale vtrhla i do docentovy pracovny a vyzvala ho k odchodu ze školy. Oponoval rozhodnutím ministerské komise, později si zapsal tehdejší odpověď jednoho z mladíků: „Ale my ten rozsudek rozhodně neuznáváme. To my ignorujem.“

Když se Stejskal zajímal o důvod, zazněla upřímná odpověď příznačná pro celou tehdejší dobu: „Protože se nám nehodí!“

Po komunistickém puči v únoru 1948 už nebylo Stejskalovi pomoci. Zakázali mu učit na univerzitě a škola mu bez udání důvodu odebrala docentský titul. Postavili se za něj jeho studenti, jejich nesouhlas ale nemohl nic zvrátit. Čekal ho zhruba rok, kdy za stálého očerňování v novinách, útoků mladých komunistů a sledování učil na gymnáziu. Poté byl poslán do předčasné penze.

Roky největšího utrpení však měly teprve přijít. V pátek 9. června 1950 zatkla Cyrila Stejskala Státní bezpečnost a poté na víc než rok zmizel ve vyšetřovací vazbě. Během ní byl často a krutě vyslýchán.

V září 1951 spustili komunisté s dříve uznávaným vědcem politický proces. Ke konci roku padl u soudu definitivní verdikt, šedesátiletého muže poslal režim za velezradu na šestnáct let za mříže, také přišel o veškerý majetek a občanská práva.

„Zvůle a zloba triumfovala,“ poznamenal Stejskal na sklonu života.

Museli platit za bydlení ve vlastním domě

Komunisté po Stejskalově uvěznění tvrdě zaútočili také na jeho rodinu. Manželce drasticky snížili důchod, se sedmnáctiletou dcerou a patnáctiletým synem padla do finanční tísně. Z jejich rodinné vilky úředníci udělali dva byty, nastěhovali se k nim tak cizí lidé.

Posléze musela vědcova žena za vlastní byt platit nájemné a nakonec je režim v dubnu 1953 z Prahy vystěhoval do bytu v Novém Městě pod Smrkem u hranic v severních Čechách. Stejskal postupně prošel deseti věznicemi včetně Mírova či Pankráce.

„Léta krutého zacházení, týrání a mučení zapříčinila onemocnění tuberkulózou, ztrátu chrupu, jenž byl poničen při výsleších, a slepotu, kterou s částečným úspěchem při operaci napravil profesor Vejvodský. Na jedno oko ale už docent Stejskal nikdy dobře neviděl. Psychicky a morálně však zůstal nezlomen,“ píše Musil.

To potvrzují i vzpomínky Stejskalova spoluvězně z Mírova Bohumila Konečného. Líčí kruté tresty například za modlení či politické debaty – bití, nucení do nepřetržité desetihodinové chůze, jedno teplé jídlo za tři dny i zavírání do temných, vlhkých podzemních betonových bunkrů.

„Cyril snášel veškeré útrapy statečně, nikdy se neprojevil jako zbabělec, nikdy se bachařům nepropůjčil k fízlování, ani za cenu určitých výhod,“ ocenil Konečný.

Na svobodu se Stejskal dostal při amnestii pro politické vězně v roce 1959. S těžce podlomeným zdravím a pod dohledem StB pak žil s rodinou v Novém Městě pod Smrkem. Zemřel 10. září 1969, perzekuce jeho rodiny tím ovšem neskončila. Ještě v 80. letech bránili komunisté Stejskalově vnučce ve studiu.

Autor: Michal Poláček

© 1999–2022 [MAFRA, a. s.](#), a dodavatelé [Profimedia](#), Reuters, ČTK, AP. Jakékoliv užití obsahu včetně převzetí, šíření či dalšího zpřístupňování článků a fotografií je bez souhlasu MAFRA, a. s., zakázáno. Provozovatelem serveru iDNES.cz je MAFRA, a. s., IČ: 45313351. Vydavatelství MAFRA, a. s., je členem koncernu [AGROFERT](#).